

Mission – hvad og hvorfor?¹

Indledning

Baggrunden for denne overskrift er, at der på sidste konference (juni 2004) var en udstrakt og glædelig enighed om, at folkekirken har en forpligtelse på at drive mission. Samtidig var der blandt nogle deltagere en fornemmelse af, at vi måske ikke var helt enige om netop: Hvad er mission og hvorfor driver vi mission? Jeg vil derfor med nærværende foredrag give mit bud på, *hvad* vi bør forstå ved mission - og *hvorfor* vi engagerer os i mission.²

Som nøgle til at åbne denne problematik vil jeg sondre mellem den konservative og evangelikale og den økumeniske eller Kirkernes Verdensråds missionstænkning. Denne modstilling mellem en konservativ/evangelikal og en økumenisk/Kirkernes Verdensråds missionstænkning har været karakteristisk for især sidste halvdel af det 20. århundrede og tjener desuden det formål at profilere, hvad der er nogle af de brændende problemstillinger, når vi diskuterer mission.³ En tredje form for missionstænkning, som jeg kun i forbifarten vil strejfe, er den romersk-katolske.⁴ Desuden vil jeg, især i forbindelse med en afklaring af motivet for kristen mission, berøre den kendte religionsteologiske sondring mellem en eksklusiv, en inklusiv og en pluralistisk holdning til andre religioner.

Jeg vil altså i foredraget søge at besvare de helt grundlæggende spørgsmål, *hvad* mission er og *hvorfor* vi driver mission. Derimod vil jeg af pladsmæssige grunde undgå at gøre spørgsmålet om, *hvordan* der skal drives mission, altså spørgsmålet om metode og strategi og kontekstualisering, til et centralt punkt, selvom det i sagens natur kan være vanskeligt at skelne skarpt mellem, *hvad* mission er og *hvordan* man skal drive mission, og selvom jeg også har nogle synspunkter om *hvordan*. (Skulle nogle være interesseret i dem, kan jeg henvise til afsnit 5 i min bog *Postmodernismens udfordring til kristendommens sandhed*.) Som et eksempel på nødvendigheden af- og vanskeligheden ved at skelne mellem missionens *hvad* og dens *hvordan*, kan der henvises til udsagnet: ”Mission er dialog”. Dette udsagn kan forstås både som en beskrivelse af, *hvad* mission er – og da er jeg nærmest uenig.

¹ Lettere bearbejdet gengivelse af et foredrag holdt på konferencen om ”Mission i et pluralistisk samfund – hvorfor og hvordan?” på Hotel Nyborg Strand 8.-9. juni 2006.

² Denne opgave har jeg set som en spændende mulighed for at beskæftige mig med en central tematik på trods af, at jeg hverken har en ”professionel” missionærgerning bag mig eller har undervist i missiologi, men ”blot” er interesseret i emnet.

³ Som vi vil vende tilbage til, er hverken den konservative/evangelikale eller den økumeniske/Kirkernes Verdensråds missionstænkning helt entydige størrelser. Der har blandt andet fundet en vis udvikling sted i begge lejre. Ikke desto mindre er der efter min opfattelse stadigvæk tale om, at de to lejre til en vis grad repræsenterer forskellige forståelser af mission.

⁴ Jf. Engelsviken i *Misjonstænkningen* s. 157.

Missionens væsen og indhold kan ikke fyldestgørende defineres som dialog.⁵ Men det kan også forstås som et udsagn om, *hvordan* der kan eller skal drives mission – og da er jeg straks mere enig. Man kommer i de allerfleste tilfælde ikke udenom dialogen i bestræbelsen på at føre mennesker til Kristus. Vi møder det i Ap G 17,2, hvor der om Paulus står, at da han kom til Thessalonika, gik han hen til jøderne i synagogen ”og tre sabbater i træk førte samtaler med dem ud fra Skriften”. Det er altså hverken korrekt at identificere mission og dialog eller at se mission og dialog som alternativer eller modsætninger.

Denne konferences tema er ”Mission i et pluralistisk samfund.” Dermed signaleres der en bevidsthed om samfundets og kulturens indflydelse på, om missionarisk virksomhed når sit mål. Og netop nu kan kulturen altså angiveligt karakteriseres som pluralistisk. Dermed antydes også, at der primært tænkes på mission i Danmark/Vesten, selvom pluralismen vel også i stigende grad gør sig gældende i det, som vi traditionelt har opfattet som ydre missions arbejdsmark.

Samfundet og kulturen er ikke statisk, men altid genstand for en proces - nu mere end så ofte ellers. Det betyder, at konteksten for mission til stadighed ændrer sig. Derfor må de metoder og redskaber, som anvendes, selvfølgelig kontinuerligt tages op til revision. Missionens *hvordan* forandrer sig altså til stadighed, hvis der skal være tale om kontekstuel mission (og det skal der!). Men betyder den ændrede kontekst også, at missionens *hvad* og *hvorfor* ændrer sig? Er kristen mission i vor tid noget grundlæggende andet, end den var for 30, 100 eller 1900 år siden? Og er motivet blevet et andet?

Det er der nogle, der vil hævde. Vi kan, mener de, ikke længere fastholde, at mission primært drejer sig om at forkynde evangeliet om Jesus Kristus (evangeliet om korset, evangeliet om syndernes forladelse). Og vi kan heller ikke længere fastholde det klassiske motiv for kristen mission, nemlig at troen på Jesus Kristus er den eneste vej til Gud og frelse (Kristus alene, nåden alene, troen alene). Disse tankegange møder vi både i visse dele af det tyvende århundredes missionstænkning, i vor samtids pluralisme og i indflydelsesrige dele af religionsteologien. Lad os derfor kaste et blik på ”Missionsforståelsen i det tyvende århundredes missionstænkning”, på den aktuelle pluralistiske kontekst for mission, og på religionsteologien.

⁵ Det er tilfældet selvom begrebet dialog ikke er entydigt. Det kan opfattes som hvilende på den præmis, at Gud i lige høj grad har åbenbaret sig i alle religioner (jf. Berentsen, *Kristendommen og religionene* s. 241) eller at vi kun må tale om det, som er fælles (Arendt, *Når de nu alle sammen tror på Gud...* s. 25). Men det kan også forstås som samtale mellem parter, der er deres forskellighed bevidst.

Missionsforståelsen i det 20. århundredes missionstænkning

Missionsforståelsen i det 20. århundrede kan givetvis beskrives fra mange forskellige vinkler. Jeg vil her skildre den som en kontrovers mellem to missionsteologiske grupperinger: den konservative og evangelikale og den økumeniske, som har deres tydeligste manifestationer i henholdsvis Lausanne-pagten fra 1974 og i en række dokumenter fra forskellige fora i Kirkernes Verdensråds-regi.

Udviklingen i KV-regi (den økumeniske bevægelse)

Op gennem det 19. århundrede blev missionsarbejdet primært drevet af mennesker med en konservativ og evangelikal kristendomsforståelse. Denne kristendomsforståelse var endnu den dominerende på den berømte missionskonference i *Edinburgh 1910*, som betegnes som missionsoptimismens højdepunkt. Den fandt sted på baggrund af John R. Motts berømte bog: *The Evangelization of the World in this Generation*. De allerfleste af de 1200 deltagere kom fra Europa eller Nordamerika og repræsenterede en konservativ eller evangelikal missionsforståelse, ifølge hvilken mission blev forstået som dette at føre mennesker til frelsende tro på Kristus. Men konferencens tyngdepunkt var ikke missionsteologien, men missionsstrategien, ikke mindst spørgsmålet om samarbejde i missionens tjeneste.⁶

Godt 40 år senere, ved en missionskonference i Willingen, Vesttyskland, i 1952, arrangeret af IMR (Det Internationale Missionsråd) slog tendenserne til en mere omfattende missionsforståelse igennem. De havde aner helt tilbage til Social Gospel tænkningen ved århundredets begyndelse og havde blandt andet manifesteret sig på en missionskonference i Jerusalem i 1928. Nu lanceredes en omfattende forståelse af mission, som inkluderer både forkyndelse (kerygma), fællesskab (koinonia) og tjeneste (diakonia). Dermed blev tjenesten i vid forstand, som også inkluderede tjenesten overfor verden socialt og politisk, en integreret del af den økumeniske bevægelses missionsforståelse.⁷

I perioden mellem KVs generalforsamling i New Delhi 1961 og i Uppsala 1968 (Kirkernes Verdensråd blev oprettet i Amsterdam i 1948) voksede der ifølge Tormod Engelsviken en helt anden missionsforståelse frem end man tidligere havde set. Mission bliver nu det centrale begreb for Guds totale virke i verden. Mission i klassisk forstand er ikke nødvendigt for at mennesker skal blive frelst. Hele verden er allerede forløst ved Kristi død og opstandelse og på vej mod den endelige frelse. Det primære sted for Guds handling er derfor

⁶ Engelsviken, *Misjonstenkningen* s. 136f.

⁷ Engelsviken, *Misjonstenkningen* s. 140f., 144.

verden, ikke kirken. Det er dette virke i historien, som er Guds mission, *missio Dei*. Gud bruger ikke missionærer, han er selv missionæren, og verden er stedet for hans virke. Og målet med Guds virke i verden, frelsen, beskrives som enten shalom i omfattende forstand eller humanisering.

Denne nye missionsforståelse hang sammen med en ny kirkeforståelse. Kirken er ikke målet for Guds virke. Den er en del af verden. Den er ikke ”arken”, som frelser mennesker. Derfor skal mennesker ikke kaldes ud af verden og ind i kirken. Kirkens opgave er at gå ind i verden, deltage i den Guds mission, som allerede finder sted der, og stå sammen med Gud i hans forløsende gerning overfor verden.⁸

På mødet i Bangkok 1973, arrangeret af CWME (Kommissionen for verdensmission og evangelisering), fortsatte denne udvikling. Her blev der bl.a. af Jürgen Moltmann tydeligt talt om frelse i forbindelse med begivenheder i samtidens politiske og sociale liv.⁹ Det er karakteristisk, at selv om temaet var frelse, var det ordet frigørelse, som hyppigt blev benyttet og som skulle blive det centrale soteriologiske begreb indenfor økumenisk missionstænkning. Det betyder, at kirkerne selv må frigøres fra sine klasse-, rase- og nationale interesser og begynde at arbejde for frigørelse i verden. Mission er lydighed mod Kristus som frigøreren, og engagement for retfærdighed bør være missionselskabernes topprioritet.

Mødet i Bangkok i 1973 afsluttede ifølge Engelsvigen en periode i den økumeniske missionstænkning præget af radikale opbrud fra tidligere positioner. Kravet var en næsten total forkastelse af klassisk, kirkelig, evangeliserende mission til fordel for et radikalt og ofte revolutionært socialt og politisk engagement – på sekulærteologiens præmisser – og til fordel for dialog og fællesskab med ikke-kristne religioner – på nye religionsteologiske præmisser.¹⁰

Fra og med missionskonferencen i Melbourne i 1980 har den latinamerikanske frigørelsesteologi domineret Kirkernes Verdensråds missionsforståelse. Forholdet mellem Guds rige og de fattige har domineret. Man kan møde udsagn, der går ud på, at mission er at støtte de fattige i deres kamp, men mere evangelikale opfattelser af mission kommer dog også til orde.¹¹

Ved Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Vancouver i 1983 blev et økumenisk missionsdokument anbefalet, som på mange måder søgte at give rum for både den økumeniske og den evangelikale forståelse af mission. Derimod blev forholdet til de andre

⁸ Engelsvigen, *Misjonstenkningen* s. 145f.

⁹ Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 26.

¹⁰ Engelsvigen, *Misjonstenkningen* s. 150f.

¹¹ Engelsvigen, *Misjonstenkningen* s. 164f.

religioner ikke afklaret. Og det synes heller ikke for alvor at være sket i senere udtalelser fra KV. Dermed fremstår dette spørgsmål som uhyre centralt .¹²

Lausanne-pagten

I Lausanne 1974 fik den konservative og evangelikale missionsforståelse både fornyet vitalitet og en kort og klar basis i Lausannepagten. Jeg citerer her fra *Afsnit 4. Evangeliseringens natur* (evangelisering er i Lausannepagten ensbetydende med mission):¹³

”At evangelisere er at sprede den gode nyhed, at Jesus Kristus døde for vore synder og blev oprejst fra de døde ifølge Skrifterne, og at han som den regerende Herre nu tilbyder tilgivelse for synder og Åndens frigørende gave til alle, som omvender sig og tror. Vor tilstedeværelse som kristne i denne verden er uadskilleligt forbundet med evangelisering, og det samme gælder den form for dialog, hvis formål er at lytte opmærksomt for at forstå. Men selve evangeliseringen er forkyndelsen af den historiske, bibelske Kristus som Frelser og Herre med det formål at overtale mennesker til personligt at komme til ham og blive forsonet med Gud. Når vi lader evangeliets indbydelse lyde, har vi ingen ret til at skjule omkostningerne ved at være discipel. Jesus opfordrer stadig alle, der vil følge ham, til at fornægte sig selv, tage deres kors op og identificere sig selv med det nye samfund i ham. Til resultaterne af evangelisering hører også lydighed mod Kristus, indlemmelse i hans menighed og ansvarlig tjeneste i verden.”¹⁴

Lausannepagten taler altså også om ”ansvarlig tjeneste i verden”. Ved en konsultation i 1982 i Grand Rapids, USA, blev det efterfølgende præciseret, at missionsopgaven har to sider, forkyndelse og tjeneste. Indenfor tjenesten sonderer man mellem social tjeneste og social aktion. Med social tjeneste tænker man primært på diakoni og socialt hjælpearbejde, noget som egentlig altid har hørt med til missionarisk virksomhed, også indenfor konservativ og evangelikal mission. Med social aktion forestiller man sig bestræbelser på at forandre samfundets strukturer i kampen for retfærdighed og frihed. Medens Grand Rapids rapporten hævder, at kristne har et ansvar på dette område, er den mere tilbageholdende med hensyn til kirkens direkte politiske engagement. Og selv om rapporten altså fastholder, at evangelisering og socialt engagement hører sammen, giver den evangeliseringen prioritet.¹⁵

¹² Engelsviken, *Misjonstenkningen* s. 167.

¹³ Engelsviken, *Misjonstenkningen* s. 154.

¹⁴ Lausannepagten, citeret i: *Hvad er frelse* s. 183-84.

¹⁵ Engelsviken, *Misjonstenkningen* s. 158.

Refleksionen vedrørende missionens *hvad* og *hvorfor* har fortsat indenfor både den økumeniske og den evangelikale missionstænkning, og der er visse tegn på en tilnærning og brobygning mellem synspunkterne i forlængelse af de tendenser, som allerede er blevet antydet.¹⁶ Bl.a. derved, at de evangelikale i højere grad også formelt indoptager det sociale element, og derved, at de økumeniske lægger stigende vægt på evangelisering. Der findes også forskellige fora, hvor repræsentanter for de evangelikale og de økumeniske mødes.¹⁷ Det aktuelle billede af den skitserede modsætning er således i dag adskillig mere kompleks og mindre polariseret, end det var for 30 år siden. På den anden side vil jeg mene, at de missionsteologiske positioner omkring Bangkok 1973 og Lausanne 1974 repræsenterer grundholdninger til missionens *hvad* og *hvorfor*, som i en vis udstrækning stadig er aktuelle.¹⁸

Det pluralistiske samfund

Det forudsættes med rette i konferencens tema, at vores samfund kan karakteriseres som pluralistisk. Man kan efter mit skøn med fordel sondre mellem pluralitet og pluralisme. Pluralitet er for eksempel det faktum, at der findes forskellige opfattelser af Gud, frelse osv. Pluralisme er den vurdering, at alle disse opfattelser kan være lige gode, lige gyldige.¹⁹ Men medens det vil være virkelighedsflugt at benægte pluraliteten af religiøse opfattelser i den senmoderne kultur, er det på en helt anden måde et åbent spørgsmål, om den vurdering af pluraliteten, som kommer til udtryk i den religiøse pluralisme og relativisme, har noget på sig. Og det er afgørende for kristen mission, hvordan den stiller sig til denne problemstilling.

Det er en kendt sag, at den religiøse temperatur i løbet af de sidste 30-40 år har ændret sig betragteligt i Danmark og i hele den vestlige verden., og at den religiøse situation i Danmark givetvis er blevet mere kompleks. Der findes stadig en god del tilhængere af den moderne, positivistiske tilværelsesforståelse, for hvem kun det, der kan måles og vejtes, er virkeligt. Men mange bekender sig nu bevidst til ikke-kristne trosopfattelser, både til de klassiske religioner, til forskellige nyreligiøse strømninger og til selvkomponerede religiøse opfattelser. Atter andre forsøger at få plads til deres opfattelse under kristendommens paraply. Og de opfattelser, som faktisk befinder sig under denne paraply, er sandelig heller ikke nogen ensartet skare. Der er altså ingen tvivl om, at vores samfund kan karakteriseres som præget af

¹⁶ Som eksempel på refleksionen indenfor den evangelikale lejr kan henvises til dokumentet fra Global Evangelization Roundtable (GER) fra 1999 og Iguassu-bekræftelsen ligeledes fra 1999. Jf. Engelsviken, *Den kristne verdensmission* s. 117f.

¹⁷ Engelsviken, *Nye missiologiske initiativ* s. 124f.

¹⁸ Jf. Engelsviken, *Missionstænkningen* s. 167f.

¹⁹ Med denne forståelse af pluralisme bliver der ingen væsentlig forskel på religiøs pluralisme og religiøs

religiøs pluralitet.

Men det ligger også i kortene, at alle disse trosopfattelser principielt kan være lige gode, lige gyldige. Man kan møde udsagn a la: ”Det er jo, når det kommer til stykket, den samme Gud, man tilbeder i alle religioner,” eller det gamle slogan om, at ”enhver bliver salig i sin tro”. Denne holdning må givetvis karakteriseres som ”politisk korrekt” og harmonerer desuden med den almindelige postmoderne sandhedsrelativisme, som har både erkendelsesteoretiske, sprogfilosofiske, hermeneutiske og videnskabsteoretiske aner,²⁰ og som går ud på, at det er ontologisk umuligt og derfor intellektuelt uredeligt at hævde en universel sandhed. Den religiøse pluralisme og relativisme hører derfor med til den luft, som vi indånder.²¹

Den religiøse pluralisme i teologisk klædedragt (den radikale religionsteologi)

Spørgsmålet om, hvordan vi skal forstå de andre religioner, er selvfølgelig uhyre vigtigt for opfattelsen af missionens *hvad* og *hvorfor*. Den netop skitserede relativistiske tankegang har, som det blev antydnet i forbindelse med skildringen af det tyvende århundredes missionstænkning, forlængst vundet indpas i teologiske cirkler blandt andet gennem religionsteologer som Paul Knitter, John Hick og Wilfred Cantwell Smith.²² Som eksempel kan nævnes en bog redigeret af den amerikanske katolske teolog Paul Knitter med titlen: *No Other Name?* fra 1985. Her problematiseres allerede i titlen tydeligvis Simon Peters udsagn overfor Det Store Råd, som vi møder det beskrevet i Ap.G. 4. 12, og som har stået yderst centralt i klassisk missionstænkning: ”Og der er ikke frelse i nogen anden, ja, der er ikke givet mennesker *noget andet navn* under himlen, som vi kan blive frelst ved.” end - underforstået - ”Jesu navn”. Det er med andre ord ”the uniqueness of Christ”, der her anfægtes. Paul Knitter fremholder, at tanken om, at Jesus er enestående, ikke kan opretholdes. Ingen sandhed kan nemlig ”stå alene”, ingen sandhed kan være ”komplet uforanderlig”. Sandheden er noget, som stadig må findes, og den må findes sammen med mennesker af andre religioner.²³

Den engelske religionsfilosof John Hick har skrevet en lang række bøger og videnskabelige artikler med en lignende dagsorden, bl.a. *God Has Many Names* fra 1980. Hick hævder på samme måde som Paul Knitter, at Jesus Kristus ikke er enestående. Hick er

relativismen.

²⁰ Jf. Christensen, *Postmodernismens udfordring*

²¹ Jf. Arendt, *Når de nu alle sammen tror på Gud*.

²² Nu er religionsteologi andet og mere end de nævnte radikale repræsentanter. Af mere moderate kan nævnes Harold Netland og Jan-Martin Berentsen, *Kristendommen og religionene*.

²³ Knitter, *No Other Name?* s. 219f. Jf. Berentsen, *Kristendommen og religionerne* s. . Jf. Olsen,

desuden blevet kendt for sin opdeling af holdningen til andre religioner i tre ”kasser”: den eksklusivistiske, den inklusivistiske og den pluralistiske, hvor han selv tilslutter sig den pluralistiske.²⁴ Hvis vi fokuserer på frelsesspørgsmålet, vil den eksklusivistiske opfattelse hævde, at der kun er frelse i ens egen religion. Den inklusivistiske forståelse vil hævde, at tilhængerne af de andre religioner dybest set også er omfattet af den frelse, som ens egen religion tilbyder. Mens den pluralistiske vil hævde, at alle de forskellige religioner hver på sin måde formidler frelsen eller yder deres bidrag til forståelsen af frelse.

Disse tre ”kasser” får også konsekvenser i form af forskellige opfattelser af missionens indhold og motivering. Den eksklusive forståelse resulterer i, at evangeliet om Kristus må forkyndes for at mennesker kan tro og blive frelst.²⁵ Den inklusive forståelse resulterer i, at missionsopgaven består i at gå ud og fortælle mennesker, at de allerede er frelst ved Jesus Kristus.²⁶ Endelig bliver mission ifølge den pluralistiske forståelse ikke så meget at proklamere budskabet om Kristus, som at samarbejde med mennesker af god vilje, som man mener allerede fremmer Guds rige i deres forskellige religiøse sammenhænge.²⁷

Den canadiske missionsteolog og religionsvidenskabsmand Wilfred Cantwell Smith mener, at vi må nydefinere kristen mission i relation til de andre religioner i erkendelse af vor grundlæggende solidaritet med hele menneskeheds skæbne. En sensitiv og informeret kristen kan ikke længere afskrive den tro, som findes i de store religiøse fællesskaber, som ”ikke guddommelig”. Muligheden for en nyorientering ligger ifølge Cantwell Smith i at videreudvikle tanken om *missio Dei*, Guds mission. Kristen mission er delagtighed i den ”aktivitet”, som går ud på at fuldføre det værk, Gud selv begyndte i Betlehem. Det gælder blot om at være opmærksom på, at det, som Gud gør gennem kirken, ikke er hans eneste mission i verden. Islam blandt de arabiske folkeslag, hinduismen i indien, buddhismen i Østasien, alt dette er også ”Guds mission”.²⁸

Paul Knitter, John Hick og Cantwell Smith har ikke helt identiske begrundelser for, hvorfor vi ikke kan fastholde den klassiske forståelse af “the uniqueness of Christ”. Deres synspunkter er også senere på forskellig vis blevet modificeret og videreudviklet af andre teologer som S. Mark Heim og Charles van Engen.²⁹ Men Knitter, Hick og Cantwell Smith er

Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C s. 35.

²⁴ Denne opdeling beskrives eksempelvis i Olsen, *Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C*, se især s. 36.

²⁵ Olsen, *Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C* s. 28.

²⁶ Olsen, *Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C* s. 32.

²⁷ Olsen, *Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C* s. 34.

²⁸ Berentsen, *Kristendommen og religionene* s. 235.

²⁹ Jf. Olsen, *Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C* s. 39. Også Knud Jørgensen, ... *ikke frelse i nogen anden* s. 47, mener, at det bibelske materiale tvinger til at kombinere flere af paradigmerne.

fælles om at afvise den klassiske forståelse af, *hvorfor* vi skal drive mission. Frelse er nemlig ifølge deres opfattelse ikke eksklusivt knyttet til troen på Jesus Kristus!

Dermed anfægtes altså på religionsteologiske præmisser det klassiske motiv for mission (missionens *hvorfor*), som det eksempelvis kommer til udtryk i Lausannepagtens stykke 3, der bærer overskriften "Kristus er enestående og universel": "Vi bekræfter, at der kun er 'en frelser og kun 'et evangelium, selv om der er store forskelle i måden at forkynde det på. Vi anerkender, at alle mennesker har et vist kendskab til Gud gennem hans almindelige åbenbaring i naturen. Men vi benægter, at dette kan frelse, for menneskene undertrykker sandheden gennem deres uretfærdighed. Vi afviser også som forvanskende for Kristus og evangeliet enhver form for religionsblanderi og dialog, som indebærer, at Kristus taler lige stærkt gennem alle religioner og ideologier."³⁰

To grundlæggende spørgsmål

Vi er således via et ultrakort vue over vor tids pluralistiske kultur og dens religionsteologiske pendant og ikke mindst via en beskrivelse af de sidste 100 års missionstænkning blevet præsenteret for til dels ganske modstridende opfattelser af, *hvad* mission er, og *hvorfor* vi skal drive mission. Disse opfattelser kan som nævnt efter mit skøn stort set opdeles i to grupper: den konservative/ evangelikale og den økumeniske, hvor forskellen blandt andet består i, at det politiske, sociale og samfundsmæssige aspekt generelt har fået en langt stærkere plads både i forståelsen af synd og i forståelsen af frelse i den økumeniske, end det er tilfældet i den konservative og evangelikale missionsforståelse, og i, at holdningen til de andre religioner er mere åben hos den økumeniske end hos den evangelikale.³¹ De er dog ikke uden fællestræk, idet den evangelikale opfattelse også giver plads for den sociale og diakonale dimension, og idet man indenfor KV til tider har lagt en ikke ubetydelig vægt på evangelieforkyndelsen og i det mindste siden Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Vancouver i 1983 har forsøgt at samle begge opfattelser, begge typer, under overbegrebet "Guds rige".³² Fronterne er således ikke så hårdt optrukket som tidligere. Ikke desto mindre består der sig for mig at se stadig to grundlæggende problemstillinger:

1. Udviklingen indenfor Kirkernes Verdensråds missionstænkning, som vi har mødt den i 60'erne, 70'erne og 80'erne rejser spørgsmålet om, *hvad* mission er: Er mission andet og mere – eller eventuelt noget helt andet – end den traditionelle og evangelikale

³⁰ Citeret fra *Hvad er frelse?* s. 182.

³¹ Jf. Engelsviken, *Misjonstænkningen* s. 137.

missionstænkning har ment? Og under dette spørgsmål ligger der andre væsentlige spørgsmål så som: Er *evangeliet* andet og mere end man traditionelt har ment? Er *frelse* andet og mere, eventuelt noget helt andet end man traditionelt har ment? Hvordan skal vi forstå *Guds rige*? Og i bunden af alle disse spørgsmål ligger formentlig spørgsmålet om, hvordan vi opfatter *Gud*, altså gudsbilledet.

2. Ligeledes rejser udviklingen indenfor både Kirkernes Verdensråds missionstænkning og indenfor den religionsteologiske tænkning spørgsmål til missionens *hvorfor*. Hvorfor skal vi drive mission? Og også under dette spørgsmål ligger der andre væsentlige spørgsmål så som: Møder vi *Gud/Kristus* andre steder end i jøde-kristendommen? Er der *frelse* ved alvorligt engagement i andre religioner, eller er der kun frelse ved tro på Jesus Kristus?

Det er jo uhyre grundlæggende og centrale spørgsmål og viser, at der er noget om snakken, når man til tider har hævdet, at i missionsteologien sammenfattes alle de teologiske discipliner og hovedspørgsmål. Men hvor skal vi så gå hen for at finde troværdige svar? Det er for mig at se ikke betryggende at søge svaret hos Kirkernes Verdensråds chefideologer. Deres svar på den slags spørgsmål har gennem de sidste 50 år svajet som siv for vinden. Og der er heller ingen grund til at lægge al for stor vægt på de til enhver tid rådende religionsteologiske strømninger. Også de kendetegnes ofte ved, at enten filosofiske præmisser eller den rådende kontekst bliver udslagsgivende. Vi har derimod som kristne – og da ikke mindst som lutheranere – Bibelen som den afgørende rettesnor i den slags spørgsmål. Og det vil i den konkrete sag først og fremmest sige Det Nye Testamente.³³ Det nye Testamente er den grundlæggende norm og autoritet for kirkens forståelse af sin mission og sin opgave i verden.³⁴

Det betyder selvfølgelig ikke, at vi ikke kan formulere os anderledes, end man gør i Det nye Testamente. Det betyder heller ikke, at vi ikke kan betjene os af strategier og redskaber, som ikke har nytestamentligt forlæg. Men det betyder, hvis der skal være tale om *kristen mission*, at de bærende tanker i den nytestamentlige forståelse af missionens *hvad* og *hvorfor* også må være bærende i vores tænkning og praksis. Vi må derfor spørge:

³² Engelsviken, *Misjonstænkningen* s. 166.

³³ Det betyder ikke, at der ikke findes missions-relevante tekster i Det gamle Testamente. Kaldelsesvisionerne i Esajas 6 bliver eksempelvis efterfulgt af spørgsmålet: ”Hvem skal jeg sende? Hvem vil gå bud for os?” Og Esajas svarer som bekendt: ”Her er jeg, send mig!”. Jf. Ap.G. 28.25ff. Jf. Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 15.

³⁴ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 37. Jf. Berentsen, *Kristendommen og religionerne* s. 237.

Hvad er mission ifølge Det Nye Testamente – og hvorfor skal der drives mission?

Nu rummer Det nye Testamente ikke en færdig formuleret missionstænkning, og nogle vil givetvis også hævde, at det heller ikke er muligt at fastlægge den nytestamentlige forståelse af, *hvad* mission er og *hvorfor* der skal drives mission.³⁵ Dette hænger blandt andet sammen med, at den nytestamentlige missionsforståelse har mange facetter. Som et forsøg på at finde ind til kernen i dette righoldige materiale vil vi imidlertid fokusere på ”Missionsbefalingen”. Vi kan nemlig konstatere, at alle evangelier beretter om, at Jesus efter sin opstandelse viser sig for sine disciple og sender dem ud på ny, giver dem en ”*Missionsbefaling*”.³⁶

Hvad er det så, der bliver befalet i de forskellige ”missionsbefalinger”? I Matthæusevangeliet lyder opgaven at gøre mennesker til Jesu disciple, og midlerne til dette er dåb og oplæring. Og denne oplæring sigter på, at de skal ”holde alt det, som jeg har befalet jer” – dvs også at gøre nye mennesker til Jesu disciple via dåb og oplæring.³⁷

I Markus-versionen er opgaven evangelieforkyndelse: ”Gå ud i alverden og prædik evangeliet for hele skabningen. Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes”. (Mark 16.15f.). Der tales om tegn, som skal følge forkyndelsen, men ikke som en del af missionsopgaven. Markusevangeliets ”missionsbefaling” har dog ikke oprindeligt været en del af Markusevangeliet, men har formentlig været en selvstændig tradition.³⁸ Det betyder, at vi ikke kan tillægge den afgørende vægt. Men det betyder på den anden side ikke, at Markus ikke har kendt til, at det var Jesu vilje, at evangeliet skulle nå ud til hedningefolkene. Det fremgår af Mark 13,10, hvor der udtrykkeligt tales om, at evangeliet skal ”prædikes for alle folkeslag”. Jf. 14,9.

Hos Lukas møder vi dels missionsbefalingen i Luk 24, 46-47, hvor den opstandne – tilsyneladende påskedags aften - siger til disciplene: ”Således står der skrevet: Kristus skal lide og opstå fra de døde på den tredje dag, og i hans navn skal der prædikes omvendelse til syndernes forladelse for alle folkeslag. I skal begynde i Jerusalem, og I skal være vidner om alt dette.” dels i Ap G 1.3ff, som tilsyneladende skildrer Jesu handlinger og ord umiddelbart før hans himmelfart, hvor vi i v. 6 læser: ”Men I skal få kraft, når Helligånden kommer over jer, og I skal være mine vidner både i Jerusalem og i hele Judæa og Samaria og lige til jordens

³⁵ Jf. Berentsen, *Kristendommen og religionerne* s. 236.

³⁶ Denne missionsbefaling har visse ligheder, men også store forskelle hos de forskellige evangelister. Hos Matthæus er stedet tydeligvis Galilæa, hos Lukas og Johannes derimod Jeryusalem. Men samlet set er der ingen grund til at betvivle, at Jesus som den opstandne har givet sine disciple en missionsbefaling. Jf. Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 44 – 46.

³⁷ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 53.

ende.”

Indholdet i Lukas’ ”missionsbefaling” beskrives med to udtryk: Omvendelse og syndernes forladelse. Og disse begrebet er sammen med tro, dåb og åndsgave bærende begreber i Lukas’ missionsterminologi.³⁹ Vi bemærker, at der i Lukasevangeliet i lighed med Mattæus tales om ”alle fokeslag”. Vi noterer også, at ”vidne”-begrebet står stærkt hos Lukasskrifterne.⁴⁰ Missionsbefalingen hos Lukas afsluttes med et løfte om Den hellige Ånd.

Også i Johannesevangeliets ”missionsbefaling” står Helligånden og syndernes forladelse i centrum. Vi læser i kap 20, 21-23: ”Jesus sagde igen til dem: ”Fred være med jer! Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer.” Da han havde sagt det, blæste han ånde i dem og sagde: ”Modtag Helligånden! Forlader i nogen deres synder, er de dem forladt, nægter I at forlade nogen deres synder, er de ikke forladt.”

Lader vi nu ”missionsbefalingerne” i de fire (tre) evangelier være repræsentative for den nytestamentlige forståelse af mission – og det tror jeg, at de i vid udstrækning er – så betyder det, at mission (missionens *hvad*) kan beskrives som at gøre disciple ved dåb og oplæring (Matthæus), at prædike evangeliet (Markus), at prædike omvendelse til syndernes forladelse (Lukas), at være Jesu vidner (Ap G) og at være sendt af Jesus med fuldmagt til at forlade synder (Johs).

Det er i den forbindelse påfaldende, at det globale aspekt kommer så stærkt frem hos både Matthæus, Markus og Lukas. Forbudet mod ”ydre mission” afløses af et påbud. Men det er også påfaldende, at hverken Guds rige (se dog Ap. G. 1.3) eller den sociale og diakonale dimension nævnes. Det er bemærkelsesværdigt, at medens Jesu egen sendelse havde to brændpunkter, at forkynde og at helbrede, og disciplenes sendelse under Jesu jordeliv ligeså, så sker der tilsyneladende en indsnævring i forbindelse med missionsbefalingerne, således at den kun har ’et brændpunkt: forkyndelsen af omvendelse til syndernes forladelse. På den anden side kan befalingen om, at disciplene skal lære at ”holde alt det, som jeg har befalet jer”, tolkes således, at det også rummer det sociale og diakonale aspekt. Og i en ”paralleltekst” til Matt. 28, nemlig Matt. 24. 14 tales der udtrykkelig om, at det er evangeliet om Riget, Guds rige, som skal forkyndes for alle folkeslag

Hvad så med begrundelsen, motivet for at drive mission (missionens *hvorfor*)? Det fremgår ikke slet så tydeligt af ”missionsbefalingerne”, men man må af Matthæus kunne slutte, at hensigten er, at alle mennesker skal blive Jesu disciple, ligesom man af Lukas og

³⁸ Jf. Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 46f.

³⁹ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 55.

Johannes kan slutte, at uden omvendelse til Kristus og tro på ham ejer mennesker ikke syndernes forladelse.

Den ovennævnte indsnævring i ”missionsbefalingernes” forståelse af missionens *hvad* i forhold til den traditionelle forståelse, som rummer både forkyndelse og social og diakonal tjeneste, rejser naturligvis spørgsmålet, om fokuseringen på ”missionsbefalingerne” udgør et for snævert grundlag. Det er sandsynligvis tilfældet. Men ”missionsbefalingerne” udgør ikke desto mindre et indicium på, hvor centrum i en mere omfattende missionsforståelse må befinde sig.

Ekskurs om den nytestamentlige forståelse af mission

Det er ofte blevet afvist, at Jesus i sit jordeliv skulle have haft nogen tanke om en egentlig mission blandt ikke-jøder. Det skulle ifølge denne opfattelse være en tankegang, som først er udviklet i urkirken. Men der er mange tekster i de synoptiske evangelier, ikke mindst en del lignelser (Lignelsen om de onde vinbønder, Mark 12,1-12, Lignelsen om kongesønnens bryllup, Matth 22,1-14, Lignelsen om det store festmåltid, Luk 14, 15-24), som antyder, at hedningemission ikke lå udenfor Jesu horisont, selv om hans egen sendelse – mest udtrykkeligt hos Mattæus- var begrænset til Israel. Ikke blot tales der i disse lignelser om muligheden af, at vingården og pladsen ved festmåltidet skal gives til andre. Muligheden af en sendelse til hedningefolkene antydes også.⁴¹ Og allerede i Jesu liv tales der om hedninger, der kommer til tro (Mark 7, 24-30 og 15,39). Nogle af Jesu handlinger i hans sidste uge i Jerusalem antyder også, at hans opgave ikke er begrænset til Israels folk.⁴² I Mattæus er hedningefolkene inde i billedet allerede i forbindelse med de tre vise mænd (Matth 2.1ff.). Missionsmotivet spiller en central rolle i hele dobbeltværket Lukas-Acta. Apostlenes Gerninger kan betragtes som den første kirke- og missionshistorie, som beskriver, hvordan evangeliet blev udbredt lige til verdenshovedstaden Rom. Og det universelle farver Lukasevangeliet i mange særtræk og detaljer eksempelvis i forbindelse med Jesu ”programtale” i Luk 4.18ff. (jf. Luk 14,15 – 24).⁴³ Hos Lukas har Jesu egen rejse og den store discipeludsendelse forbilledlig karakter. Den viser frem mod apostlenes udsendelse fra Jerusalem til jordens ende. Frelsen er på vej fra sted til sted, først fra landsby til landsby i Galilæa og så til folkene fra Jerusalem og lige til jordens ender. Gud vil selv mission. Gud vil en universel kirke af jøder og hedninger sådan som herrens bror Jakob udtrykker det på apostelmødet i Jerusalem (Ap G 15, 14-17).⁴⁴

Både Markus og Lukas beretter om, at disciplene kaldes til at blive menneskefiskere (Mark 1.17, Luk 5, 10). Og de synoptiske evangelier fortæller, at de tolv apostle (Lukas 10, 1-16 omtaler tillige en udsendelse af 70) i Jesu jordeliv blev sendt ud af Jesus for at videreføre hans gerning med at *forkynde og helbrede* (Matt 10,1.42, Mark 9,1-6, Luk 9,1-6). Forkyndelse og helbredelse må opfattes som to sider ved den samme opgave, nemlig at forkynde *Guds rige* gennem ord og tegn.⁴⁵ Men denne sendelse var – mest udtrykkeligt hos Mattæus – kun til Israels folk.

Alle evangelier beretter om, at Jesus efter sin opstandelse viser sig for sine disciple

⁴⁰ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 54.

⁴¹ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 40f.

⁴² Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 42.

⁴³ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 56f.

⁴⁴ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 58f.

⁴⁵ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 42f.

og sender dem ud på ny, giver dem en "Missionsbefaling". Denne missionsbefaling har visse lighedspunkter, men også store forskelle hos de forskellige evangelister. Hos Matthæus er stedet tydeligvis Galilæa, hos Lukas og Johannes i Jerusalem. Men alt i alt er der ingen grund til at betvivle, at Jesus som den opstandne har givet sine disciple en missionsbefaling.⁴⁶

Hvad er det så der bliver befalet i de forskellige "missionsbefalinger"? I Matthæusevangeliet lyder opgaven at gøre til disciple, og midlerne til dette er dåb og oplæring. Og denne oplæring sigter på, at de skal "holde alt det, som jeg har befalet jer" – dvs også at gøre nye mennesker til Jesu disciple via dåb og oplæring.⁴⁷ I Markus-versionen er opgaven evangelieforkyndelse: "Gå ud i alverden og prædik evangeliet for hele skabningen. Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes". (Mark 16.15f.). Der tales om tegn, som skal følge forkyndelsen, men ikke som en del af missionsopgaven. Markusevangeliets "Missionsbefaling" har dog ikke oprindeligt været en del af Markusevangeliet, men har formentlig været en selvstændig tradition.⁴⁸ Men det betyder ikke, at Markus ikke har kendt til, at det var Jesu vilje, at evangeliet skulle nå ud til hedningefolkene. Det fremgår af Mark 13,10 og 14,9.

Hos Lukas møder vi dels missionsbefalingen i Luk 24, 46-47, hvor den opstandne – tilsyneladende påskedags aften - siger til disciplene: "Således står der skrevet: Kristus skal lide og opstå fra de døde på den tredje dag, og i hans navn skal der prædikes omvendelse til syndernes forladelse for alle folkeslag. I skal begynde i Jerusalem, og I skal være vidner om alt dette." dels i Ap.G. 1.3ff, som tilsyneladende skildrer Jesu handlinger og ord umiddelbart før hans himmelfart, hvor vi i v. 6 læser: "Men I skal få kraft, når Helligånden kommer over jer, og I skal være mine vidner både i Jerusalem og i hele Judæa og Samaria og lige til jordens ende."

Indholdet i Lukas' "Missionsbefaling" beskrives med to udtryk: Omvendelse og syndernes forladelse. Og disse begrebet er sammen med tro, dåb og åndsgave bærende begreber i Lukas' missionsterminologi.⁴⁹ Vi bemærker, at der i Lukasevangeliet i lighed med Mattæus tales om "alle folkeslag". Vi noterer også, at "vidne"-begrebet står stærkt hos Lukasskrifterne.⁵⁰ Missionsbefalingen hos Lukas afsluttes med et løfte om Den hellige Ånd.

I Johannesevangeliet lyder Missionsbefalingen i kap 20, 21-23: "Jesus sagde igen til dem: "Fred være med jer! Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer." Da han havde sagt det, blæste han ånde i dem og sagde: "Modtag Helligånden! Forlader i nogen deres synder, er de dem forladt, nægter I at forlade nogen deres synder, er de ikke forladt." De centrale ord er her: "Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer". Dette svarer til Jesu ord tidligere i Johannesevangeliet, i kap 17,18: "Ligesom du har udsendt mig til verden, har jeg også udsendt dem til verden." Johannes er øjensynligt ikke så optaget af rækkefølgen: jøder – græker. Begge folkegrupper, jøder og hedninger, sammenfattes under begrebet "verden" (jf. dobbeltheden i forståelsen af både "verden" og "jøderne"). Det afgørende er ikke folketilhørigheden, men forholdet til Jesus: tro eller afvisning. Det kommer allerede til udtryk i Johannesevangeliets prolog (1,11f.): "Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham. Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn." Både Jesu og disciplenes sendelse til verden er udtryk for, at Gud vil vinde sin ejendom tilbage. Han kæmper for at genvinde og frelse den verden, han har skabt, og det folk, han har udvalgt.

⁴⁶ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 44 – 46..

⁴⁷ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 53.

⁴⁸ Jf. Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 46f.

⁴⁹ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 55.

⁵⁰ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 54.

Johs. 4,1-42 afslører, hvad mission er ifølge Johannesevangeliet.⁵¹ Mission er også et risikofyldt forehavende ifølge Johs 15,18f. og 17,14-16. Kirkens enhed og disciplenes indbyrdes kærlighed er et missionerende vidnesbyrd for verden. Kirkens (disciplenes) sendelse er i Johannesevangeliet uløseligt knyttet sammen med Jesu sendelse og kan bare afledes af den. Grundlaget for mission er Jesu egen person. Han er livet og menneskenes lys (1, 5 og 9), han er Ordet, verdens lys (8,12), det sande brød (6,33 og 51), ”vejen og sandheden og livet” (14,6). Han er ”Guds lam, som bærer verdens synd” (1.29; Jf. 1 Johs 2.2).

Paulus’ missionsvirksomhed har som udgangspunkt kaldet til at forkynde evangeliet om Jesus blandt hedninger (Gal 1.16), og dette forstår Paulus tydeligvis som et kald til at grundlægge menigheder, der kan lovprise Kristus og give Gud ære.⁵² Baggrunden er, at hele verden står skyldig for Gud (Rom 1.18-3.20). Men evangeliet ”er Guds kraft til frelse for enhver, som tror, både for jøde, først, og for græker.” (Rom 1.16). For Paulus er der med andre ord ’en vej til frelse, nemlig Kristus og troen på ham.⁵³

Evangeliet er for Paulus budskabet om Jesus som Guds Søn (Rom 1.4) og evangeliet er også ”ordet om korset” (1 Kor 1.17-31).

Mission er ifølge Paulus at forkynde Kristus, Guds Søn og vor Herre, i Åndens kraft og i tro på at Ånden selv vil åbne troens hemmelighed for dem, som hører.⁵⁴ Mission hos Paulus er at kalde til opbrud fra afgudsdyrkelse og indbyde til tro på den ene, sande Gud.⁵⁵

Hvad er mission? Hvor omfattende skal vi forstå mission? (elipse eller koncentriske cirkler?)

Hvad er mission? Det kan på den ene side være vanskeligt at definere. Den kristne mission har jo mange facetter og fremtrædelsesformer og kan beskrives fra forskellige vinkler og perspektiver.⁵⁶ På den anden side er det ikke umuligt at gøre rede for, hvad kernen i kristen mission er, det, der konstituerer den som kristen mission.

Selve ordet “mission” kommer af latin og betyder sendelse eller udsendelse.

Missionsbefalingen gør det klart, at mission sker i den treenige Guds navn. Mission er således ikke primært kirkens mission, men Guds.⁵⁷ Og det, vi er sendt med, er ifølge Det nye Testamente primært evangeliet om syndernes forladelse ved tro på Jesus Kristus. Skal vi på denne baggrund svare på, hvad mission er, kan det næppe udtrykkes mere præcist end det sker i følgende citat fra Lausannepagten: ”At evangelisere er at sprede den gode nyhed, at Jesus Kristus døde for vore synder og blev oprejst fra de døde ifølge Skrifterne, og at han som den regerende Herre nu tilbyder tilgivelse for synder og Åndens frigørende gave til alle, som omvender sig og tror.”⁵⁸ Det er simpelthen hjertet og kernen i den nytestamentlige

⁵¹ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 62.

⁵² Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 65f.

⁵³ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 68.

⁵⁴ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 70.

⁵⁵ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 71.

⁵⁶ Se eksempelvis Olsen, *Mission tæt på år 2000*.

⁵⁷ Berentsen m.fl.; *Missiologi i dag* s. 16.

⁵⁸ Lausannepagten, citeret fra *Hvad er frelse?* s. 183.

missionsforståelse og må derfor også være hjertet og kernen (og motivationen) i al aktivitet, som vil kalde sig kristen mission.

Denne opfattelse af, at kristen mission først og fremmest består i at forkynde evangeliet om syndernes forladelse, underbygges af den nytestamentlige brug af *evangelium* og forståelse af *frelse*.

Evangeliet er i Det nye Testamente blevet en teknisk betegnelse for den kristne forkyndelses indhold, Guds frelsesbudskab til mennesker. Det fremgår blandt andet af, at ”prædiken” (1 Kor 1.21 og 24) og ”ord” (1 Tess 1.6 og Gal 6.6) kan bruges som synonymer med evangeliet. Og hvad er så det nærmere indhold af ”evangeliet”? Det fremgår af de ord, som evangeliet knyttes sammen med. Det er evangeliet om Gud, om riget, om Guds nåde, om Kristus.⁵⁹ Det eneste af disse begreber, som kunne lægge op til en mere omfattende forståelse af mission er ”riget”, ”Guds rige”, som er det centrale begreb i Jesu forkyndelse. Hos Jesus står dette begreb for frelsens rige eller for frelsen selv. Det drejer sig om at ”komme ind i ” Guds rige og ikke blive ”kastet udenfor”. ”Guds rige” eller ”Himmeriget” kan altså bestemmes som frelsens sted og frelsens gave”.⁶⁰

Hvor den gammeltestamentlige *frelsesforståelse* oprindeligt havde to brændpunkter – den politiske og den religiøse frelse – sker der allerede i Det gamle Testamente en forskydning i retning af en personlig, religiøs og åndelig frelsesforståelse. Og denne forståelse bliver fremherskende i Det nye Testamente.

Ekskurs om frelse

Frelse er i Det gamle Testamente et begreb, der både rummer befrielse fra politisk og social undertrykkelse (det politiske exodusmotiv), men også frelse fra synd og skyld. Frelse har i Det gamle Testamente også tydeligvis både en kollektiv og en personlig dimension. Frelsens individuelle side kommer blandt andet frem i Salmerne og i Jobs bog. I Esajas’ bog møder vi tilsyneladende en forskydning fra den politiske befrielse i retning af frelse i åndelig, personlig og religiøs forstand. I den nye pagt skal både forholdet til Gud, til medmennesket og til naturen præges af shalom. I profetskrifterne bliver frelsesforståelsen mere og mere fremtidsrettet.⁶¹

Også i Det nye Testamente anvendes der forskellige synsvinkler og billeder til at beskrive frelsen. Frelse er i Det nye Testamente knyttet til Jesus Kristus. Da Simeon i templet holder det lille barn i sine arme, lovpriser han Gud: ”Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred efter dit ord. For mine øjne har set din frelse, som du har beredt for alle folk: Et lys til åbenbaring for hedninger og en herlighed for dit folk Israel.” (Luk 2. 29-32).

Guds rige er det vigtigste frelsesbegreb hos Mattæus, Markus og Lukas. Begrebet Guds rige fører os ind i centrum af Jesu frelsesforkyndelse. Jesu forkyndelse indledes ifølge

⁵⁹ Hyldahl, *Evangelium* spalte

⁶⁰ Kvalbein, *Misjon i Det nye Testamente* s. 39f.

⁶¹ Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 8-16.

Markus med ordene: ”Tiden er inde, Guds rige er kommet nær, omvend jer og tro på evangeliet!” (Mark 1.15). Gudsriget er kommet nær i og med Jesus. Jesus er det personificerede gudsrige. Med Jesus er Guds rige oprettet som en begyndelse (Matt 12.28). Samtidig er Guds rige tydeligvis en fremtidig, eskatologisk størrelse, den definitive frelestilstand, verdensfuldendelsen. Det politiske og nationale aspekt er fraværende i både den presentiske og den futuriske gudsrigesforståelse.

I Johannesskrifterne er *livet* det vigtigste frelsesbegreb. På grund af Jesu forsoning tilbydes vi dette liv, det evige liv, som omfatter både den nuværende og den kommende frelse. Hos Paulus bliver frelsen i sidste instans redning fra Guds vrede.⁶²

Også forsoningen får en central plads.⁶³ At blive retfærdiggjort, at få status som Guds barn, at få fred med Gud er, hvad Paulus kan tilbyde sine tilhørere i forkyndelsen af evangeliet.⁶⁴ Her og nu kan Paulus gennem evangeliets forkyndelse tilbyde fred med Gud, men ikke fred i de andre dimensioner. Shalom i alle dimensioner er forbeholdt den eskatologiske endegyldige frelse ved Kristi genkomst. Der sker altså en bemærkelsesværdig indsnævring af ikke blot frelse, men også af fred og retfærdighed hos Jesus og Paulus.⁶⁵

Jeg har fremhævet, at evangeliet om Jesu død og opstandelse, om syndernes forladelse, om Helligåndens gave til de troende, er den kristne missions kerne. Men kristen mission kan sjældent eller aldrig indskrænkes til denne kerne. Vi mennesker består af både ånd, sjæl og legeme, og Jesus nøjedes ikke med at forkynde. Han forkyndte og helbredte. Og den helbredende tjeneste, den sociale og diakonale tjeneste, har altid været forbundet med kristen mission – også i konservativt og evangelikalt regi. Det var tilfældet i det 19. århundredes missionsvirksomhed, det var inkluderet i Lausannepagtens missionsforståelse, og det blev fremhævet i Grand Rapids 1982. (Denne forståelse af, hvad mission er, kan måske sammenlignes med den lutherske tale om, at vi retfærdiggøres ved troen alene – men at troen aldrig er alene. Vi må med andre skelne uden at adskille.) En missionsopfattelse, som alene fokuserer på at forkynde evangeliet om syndernes forladelse ved tro på Jesus Kristus, står derfor i fare for at blive for snæver. Frelsen, som skal formidles, gælder mennesket i dets relation til Gud, til sig selv, til medmennesket og til skaberværket.⁶⁶ I den forstand mener jeg, at beskrivelser og definitioner af mission så som ”holistisk mission” og at mission er at præsentere og repræsentere kristendommen er træffende.⁶⁷

Spørgsmålet er nu, hvordan vi nærmere skal tænke os den ”holistiske mission”. Min fremhævelse af evangelieforkyndelsen som den kristne missions kerneydelse betyder, at jeg i stedet for elipsen med de to centre: forkyndelse og social og diakonal tjeneste, som illustration

⁶² Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 19f.

⁶³ Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 21.

⁶⁴ Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 23.

⁶⁵ Nordlander, *Hvad er frelse ifølge Bibelen?* s. 25f.

⁶⁶ Jf. Engelsviken, *Den kristne verdensmission* s. 106, 108.

⁶⁷ Arendt, *Når de nu alle sammen tror på Gud* s. 22. Jf. Engelsviken, *Den kristne verdensmission* s. 119f.

af kristen mission, vil mene, at et billede af kernen, hvorom der findes koncentriske cirkler, ikke mindst diakoniens og den sociale tjenestes cirkel, er mere rammende.

Hvor omfattende kan vi så forstå mission, når vi på den ene side fastholder evangelieforkyndelsen som missionens kerneydelse og konstituerende element og på den anden side er åbne for, at mission normalt ikke kan reduceres til denne kerne? Det er jo ikke let at svare på. Er det for eksempel kristen mission, når vi på Dialogcentret oplyser mennesker om faren for manipulation og trælbinding, som findes i mange sekter – uden nødvendigvis at forkynde evangeliet for dem?

Lad mig udtrykke det på den måde, at som mission *i praksis* sjældent eller aldrig kan reduceres til kernen, evangelieforkyndelsen, kan mission *principielt* ikke være uden kernen – uden at reduceres til humanitært og socialt arbejde (– som der i øvrigt kan siges meget godt om – også fra en kristen synsvinkel).

Eller anderledes udtrykt: Enhver bestræbelse på at føre mennesker til tro på Jesus Kristus er mission. Enhver aktivitet, som helt og aldeles mangler denne målsætning, kan ikke betegnes som mission.

Berentsen, Engelsviken og Jørgensen udtrykker det i bogen *Missiologi i dag* på følgende måde: ”Misjon er kirkens sendelse til verden, en sendelse som har sitt opphav i den treenige Gud og som innebærer det oppdrag å formidle evangeliet om Guds rike – i ord og gjerning – så mennesker kan komme til tro og innlemmes i den kristne kirke ved dåp. Misjonen er etter sitt vesen grenseoverskridende idet den sikter på å nå stadig nye mennesker både i geografisk, kulturelt og tidsmessig perspektiv”.⁶⁸

Hvorfor skal vi drive mission? Er der frelse i de andre religioner?

Medens det for mig at se ikke skulle være umuligt at nå frem til en høj grad af fælles forståelse af, *hvad* mission er – de evangelikale og de økumeniske imellem - er jeg mere usikker, når det kommer til spørgsmålet om, *hvorfor* der skal drives mission. Det drejer sig i bund og grund om, hvorvidt vi kan/tør fastholde ”the uniqueness of Christ”, at der kun er frelse ved tro på Jesus Kristus.

Jeg pegede i min beskrivelse af den pluralistiske religionsteologi på, at både Paul Knitter, John Hick og Cantwell Smith problematiserer forestillingen om, at der kun findes frelse ved tro på Jesus Kristus. Ligeledes nævnede jeg i min beskrivelse af missionstænkningen indenfor KV, at spørgsmålet om forholdet til de andre religioner var uafklaret. (Dette gælder

⁶⁸ Berentsen m.fl, *Missiologi i dag* s. 16.

mere eller mindre også for den romersk-katolske tænkning om dette spørgsmål – selvom det er min fornemmelse, at der er sket en opstramning.)

Med spørgsmålet om kristendommens forhold til religionerne står vi på mange måder ved missionsteologiens kerne.⁶⁹ Hvis vi nu antager, at Knitter, Hick og Cantwell Smith har ret i deres opfattelse, giver det så mening at drive mission i traditionel forstand? Det afviser Hick så vidt jeg ved – selvom man vel godt – på baggrund af, at han i hele sin tænkning koncentrerer sig om de traditionelle store religioner – kunne forestille sig, at han kunne finde det relevant at drive mission blandt sekulariserede vesterlændinge, animister og andre, som befinder sig udenfor de store religioner. Men mere nærliggende vil det nok være at ændre missionens indhold til samarbejde med mennesker af god vilje indenfor de andre religioner til løsning af denne verdens problemer. Og noget sådant foresvæver både Paul Knitter og Hans Küng.

Det ligger implicit bag den nytestamentlige forståelse af mission, af frelse og af evangeliet, at der kun er frelse ved tro på Jesus Kristus. Og det udtrykkes også eksplicit en række steder: “Jeg er vejen og sandheden og livet; ingen kommer til Faderen uden ved mig” (Johs 14.6). “Og der er ikke frelse i nogen anden, ja, der er ikke givet mennesker noget andet navn under himlen, som vi kan blive frelst ved” (Ap. G. 4. 12). Det er provokerende i vore dage. Men det var formentlig endnu mere provokerende, når Paulus, den første store kristne missionær, forkyndte dette budskab. Det var usigeligt provokerende for Guds folk, jøderne, som troede på Gud og havde både loven og fædrene. Og det var provokerende, når Paulus forkyndte det samme budskab ind i samtidens hellenistiske smeltedigel. Men der er ingen tvivl om, at Det nye Testamente repræsenterer en eksklusivistisk holdning i en eller anden udgave. Samtidig findes der som bekendt også adskillige vidnesbyrd om, at Gud gennem natur og historie har en relation til alle mennesker.

Som nøgle til forståelsen af forholdet mellem kristendommen og de andre religioner vil jeg på samme måde som Paul Althaus, Lausanne-pagten m.fl. skelne mellem den almindelige og den specielle åbenbaring, mellem Guds åbenbaring på skabelsens plan og Guds åbenbaring i Jesus Kristus. På skabelsens plan har Gud et forhold til ethvert menneske. Det skabes og opretholdes til enhver tid af Gud. I den forstand har selvfølgelig også tilhængere af andre religioner et gudsforhold. Hertil kommer, at Gud via skaberværket og den almene historie afslører, at han er, den almindelige åbenbaring, den naturlige åbenbaring (jf. Rom 1.19f.). Men denne naturlige erkendelse af Gud er ingen frelsende erkendelse. Jeg vil

⁶⁹ Berentsen, *Kristendommen og religionerne* s. 230.

således erklære mig enig med den moderate eksklusivisme (Althaus, Prenter og Newbiggin m.fl.).

Hvorfor skal vi da drive mission?

- Fordi mennesker udenfor (dåbens og) troens fællesskab med Gud befinder sig udenfor frelsens rum.
- Fordi Gud vil, at alle mennesker skal frelses (holistisk forstået).
- Fordi Jesus har givet befaling til mission og løftet om, at ”jeg er med jer alle dage indtil verdens ende”. Gud har et hjerte for mission. Jesus vil mission.
- Fordi det ligger i evangeliets karakter af ”godt budskab”, at det må deles med alle mennesker.

Litteratur

Althaus, Paul: Die christliche Wahrheit, Erster Band. Gütersloh 1947.

Arendt, Niels Henrik: Når de nu alle sammen tro på Gud..., i: (Harald Nielsen red.)

Religionsteologi. Ny Mission nr. 7. Dansk Missionsråd i samarbejde med Unitas Forlag, Frederiksberg 2004.

Berentsen, Jan-Martin; Engelsviken, Tormod; Jørgensen, Knud: Missiologi i dag. 2. udgave. Universitetsforlaget, Oslo 2004.

Berentsen, Jan-Martin: Kristendommen og religionene, i: (Berentsen, Engelsviken, Jørgensen red.) Missiologi i dag. 2. udgave. Universitetsforlaget, Oslo 2004.

Christensen, Kurt: Postmodernismens udfordring til kristendommens sandhed. Credo Forlag, København 2005.

Engelsviken, Tormod: Den kristne verdensmisjon ved årtusenskiftet: Hvor langt er den kommet, og hvor går den? i: Norsk tidsskrift for misjon 1-2/2000. Egede Instituttet. Oslo.

Engelsviken, Tormod: Nye missiologiske perspektiv, i: Norsk tidsskrift for misjon 2/2001. Egede Instituttet, Oslo.

Engelsviken, Tormod: Misjonstenkningen fra 1900 til vår tid, i: (Berentsen, Engelsviken, Jørgensen red.) Missiologi i dag. Universitetsforlaget, Oslo 2004 s. 130 - 170.

Hick, John: God Has Many Names. The Westminster Press. Philadelphia 1982 (1980).

Hyldahl, Niels: (art) Evangelium, i: Gads Danske Bibel Leksikon Bd I, København 1965.

Jørgensen, Knud: ”... ikke frelse i nogen anden”, i: (Harald Nielsen red.) Religionsteologi. Ny Mission nr 7. Unitas Forlag. Frederiksberg 2004.

- Knitter, Paul F.; No Other Name? A Critical Survey of Christian Attitudes Toward the World Religions. Orbis Books. Maryknoll, New York 2000 (1985).
- Kvalbein, Hans: Misjon i Det nye Testamente, i : (Berentsen, Engelsviken, Jørgensen) Missiologi i dag. 2. utgave. Universitetsforlaget, Oslo 2004.
- Münster, Kirsten: Teologi og kristologi er det samme..., i: (Harald Nielsen red.) Religionsteologi. Ny Mission nr 7. Unitas Forlag. Frederiksberg 2004.
- Nordlander, Agne: Hvad er frelse ifølge Bibelen?, i: Beyerhaus, Nordlander, Rasmussen og Wisløff: Hvad er frelse? Grundlagskrise i Missionen. KFS, ProFide/Lohses Forlag Fredericia 1975.
- Olsen, Jørn Henrik: Mission tæt på år 2000. Nutidige missionsteorier i tværsnit. Budskabet 1996/4.
- Olsen, Jørn Henrik: Religionsteologiens tre blodtyper: A, B og C., i: (Harald Nielsen red.) Religionsteologi. Ny Mission nr. 7. Unitas Forlag. Frederiksberg 2004.

Tillem্পning af foredrag holdt på Missionskonferencen under overskriften:

”Mission i et pluralistisk samfund –hvorfør og hvordan”

Torsdag den 8. juni 2006.

Kurt Christensen, professor ved Menighedsfakultetet i Århus.